

Ювілей Катерини Федорівни Чернушенко

Катерина Федорівна Чернушенко – член-кореспондент НАМН України, професор, доктор медичних наук, Заслужений діяч науки та техніки України – народилася 03.12.1926 року в с. Конецьгир'я Архангельської області. Після закінчення школи у 1944–1950 рр. навчалася на лікувальному факультеті Архангельського медичного інституту. В 1951 р. була прийнята на посаду молодшого наукового співробітника мікробіологічної лабораторії Київського інституту туберкульозу (зараз ДУ «Національний інститут фтизіатрії і пульмонології імені Ф. Г. Яновського НАМН України»). Під керівництвом Р. Й. Драбкіної була виконана і в 1957 р. успішно захищена кандидатська дисертація, присвячена темі взаємодії нервової та імунної систем у патогенезі туберкульозного процесу. У 1968 р. захищена докторська дисертація щодо особливостей дії протитуберкульозних препаратів на стан імунної системи, в якій доведена наявність сенсibiliзуючих та імунодепресивних властивостей антибіотиків та хіміопрепаратів. В процесі виконання цієї роботи К. Ф. Чернушенко була створена оригінальна експериментальна модель медикаментозної алергії. На її основі розроблено методи діагностики, профілактики та лікування побічної дії ліків, зокрема, в клініці застосовується методика специфічної гіпосенсибілізації та неспецифічної терапії алергії до ліків. В 1968 р. К. Ф. Чернушенко очолила лабораторію трансплантаційної імунології, де за ініціативи М. М. Амосова створювалася перша в Україні панель типуючих сироваток, необхідних для добору донора-реципієнта при трансплантації органів. Згодом панель використовувалася в Інституті урології при проведенні перших операцій з пересадки нирок. Водночас були проведені експериментальні дослідження щодо вивчення механізмів реакції відторгнення трансплантатів, методів її діагностики та регуляції. Наукові дослідження К. Ф. Чернушенко були присвячені актуальним проблемам імунології, що мають значення для діагностики, диференційної діагностики,

профілактики і лікування захворювань легень. Значна увага приділена вивченню стану імунітету у хворих на вперше діагностований туберкульоз. Встановлено особливості стану імунітету у хворих на туберкульоз, які знаходилися під дією малих доз іонізуючої радіації у зв'язку з аварією на Чорнобильській АЕС. Вивчено стан імунітету у осіб з високим ризиком захворювання на туберкульоз та неспецифічні захворювання легень. Розроблено методи діагностики туберкульозу і неспецифічних захворювань легень, зокрема раннього виявлення туберкульозу в групах ризику, диференційної діагностики поствакцинальної та інфекційної алергії у дітей, визначення прихованої активності туберкульозу в осіб із залишковими посттуберкульозними змінами, а також діагностики алергозів при патології легень. Вивчено особливості порушень у хворих на вперше діагностований туберкульоз легень із прогресуючим процесом та неефективною антибактеріальною терапією, зокрема в системі фагоцитуючих клітин. Визначено стан імунітету у хворих із рецидивами туберкульозу та вилікованих від цієї хвороби. Встановлено біологічні властивості L-форм мікобактерій туберкульозу, їх роль в імунопатогенезі туберкульозного процесу у хворих зі вперше виявленим та хронічним процесом, а також у пацієнтів із залишковими туберкульозними змінами в легенях. Визначена частота побічної дії протитуберкульозних препаратів, зокрема алергічних реакцій, та розроблено способи їх лікування. Вивчено основні проблеми імунопрофілактики туберкульозу: удосконалення вакцинації БЦЖ у дітей з імунодефіцитними й алергічними станами, імунопрофілактика рецидивів туберкульозу і хронізації неспецифічних захворювань легень. Розроблено методи корекції імунітету у хворих на туберкульоз легень. Розроблено схему імунологічного обстеження хворих із різними захворюваннями легень (туберкульоз, саркоїдоз, пневмонія, пухлини). Визначено клінічне значення комплексної оцінки показників системного і місцевого імунітету для характеристики стану хворого на етапах діагностики, диференційної діагностики захворювання, лікування і, зокрема, проведення імунокоригуючої терапії. Вивчено особливості формування протитуберкульозного імунітету при вакцинації БЦЖ, вторинні імунодефіцитні стани при туберкульозі, механізми їх формування і шляхи корекції. Звернено увагу на те, що імунокоригуюча терапія повинна проводитися після імунологічного обстеження, що має на меті встановлення варіанта імунної недостатності, індивідуальної чутливості до імуномодулятора. На основі результатів проведених досліджень була сформульована нова концепція диференціації імунних станів на захисно-приспосовувальні та імунодефіцитні. Встановлено значення порушень апоптозу імунокомпетентних клітин в патогенезі ХНЗЛ та розроблено метод їх корекції, в тому числі спосіб корекції імунітету у хворих на бронхіальну астму. Було запропоновано різноманітні схеми імунокоригуючої терапії хворих на ХНЗЛ та туберкульоз залежно від характеру та ступеня порушення

імунологічної реактивності. Розкрито механізми дії багатьох імуноотропних препаратів, визначено показання та протипоказання до їх призначення, проведено оцінку їх клініко-імунологічної ефективності.

Катерина Федорівна Чернушенко багаторазово виступала з науковими доповідями на Всесоюзних та республіканських з'їздах фтизіатрів і терапевтів Радянського союзу, Європейських форумах різного рівня, тому її ім'я добре відоме в наукових колах країн пострадянського простору та Європи. Це зумовлено тим, що доповіді Катерини Федорівни корисні за змістом і майстерно викладаються. Багато лекцій та наукових доповідей зроблено на прохання різних наукових закладів м. Києва щодо різноманітних проблем імунології.

Для Катерини Федорівни характерні наполегливість, цілеспрямованість, вимогливість до себе, надзвичайна працездатність. Завдяки допитливості та високій ерудиції вона весь час поповнює широке коло знань у різних галузях науки. Співробітники глибоко поважають і шанують свою колегу. Катерина Федорівна створила школу імунологів в Україні. Значна частина імунологів України — це її учні. Під її керівництвом підготовлено 71 кандидата та 20 докторів наук, опубліковано понад 600 робіт, із них 13 монографій. Значна кількість робіт надрукована в закордонних виданнях. Разом зі своїми учнями зроблено 32 винаходи. На даний час під керівництвом К. Ф. Чернушенко проводяться дослідження взаємодії різних популяцій імунокомпетентних клітин у реалізації системних та місцевих імунних реакцій у хворих на хронічне обструктивне захворювання легень, з'ясовується їх зв'язок з клінічним перебігом захворювання.

Багате наукове життя доповнювалося напруженою громадською роботою. З 1952 до 1954 рр. К. Ф. Чернушенко виконувала обов'язки секретаря Київського товариства фтизіатрів, тубкомісії МОЗ УРСР, республіканської проблемної комісії «Туберкульоз». З 1971 р. — голова республіканської проблемної комісії «Імунологія та алергологія». В 1972 році з її ініціативи створюється республіканське Товариство алергологів, що пізніше було реорганізовано в Товариство імунологів та алергологів, головою якого вона була до 1994 р. К. Ф. Чернушенко в 1976—1986 рр. входила до складу комітету з імунології

та бактеріології Міжнародної протитуберкульозної ради. Протягом 20 років була відповідальним редактором щорічного міжвідомчого збірника «Иммунология и аллергия».

Нині Катерина Федорівна — голова ради експертної служби НАМН України, почесний президент та член правління Українського наукового товариства імунологів, алергологів та імунореабілітологів, віце-президент Асоціації спеціалістів з проблем бронхіальної астми та алергії, почесний член Міжнародного товариства з імунореабілітації, член правління Співки алергологів та імунологів СНД, член Європейської академії алергології та клінічної імунології, Всесвітньої організації з астми, Американського товариства клінічної імунології та Американського коледжу алергології, астми та імунології. Входить до складу редколегій журналів «Астма та алергія», «Український пульмонологічний журнал», «Імунологія та алергологія. Теорія та практика», «Лабораторна діагностика».

У 1994 р. К. Ф. Чернушенко обрана членом-кореспондентом Національної академії медичних наук України. За свою багаторічну та плідну працю нагороджена орденом «Знак почета», почесним званням «Заслужений діяч науки та техніки України» (1990 р.), дипломом НАМН України за кращу наукову роботу, виконану у 2008 році, почесною грамотою НАМН України за внесок у розвиток лабораторної служби України. Ерудиція, високий професіоналізм, творчий пошук, енергія, доброзичливість, активна участь у наукових форумах принесли Катерині Федорівні визнання і повагу медичної громадськості України.

Висловлюємо глибоку шану і сердечно вітаємо ювіляра! Бажаємо доброго здоров'я і благополуччя!

Колектив Національного інституту фтизіатрії і пульмонології імені Ф. Г. Яновського НАМН України, правління Асоціації фтизіатрів і пульмонологів України, правління Асоціації спеціалістів з проблем бронхіальної астми та алергії України, колектив кафедри фтизіатрії та пульмонології Національної медичної академії післядипломної освіти імені П. Л. Шупика, редакційна колегія журналу «Астма та алергія»